U 76/2018 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (todisteluasetuksen muuttaminen)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 31 päivänä toukokuuta 2018 tekemä ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi todisteluasetuksen muuttamisesta.

Helsingissä 16 päivänä elokuuta 2018

Oikeusministeri Antti Häkkänen

Lainsäädäntöneuvos Kirsi Pulkkinen

OIKEUSMINISTERIÖ MUISTIO 6.8.2018 EU/2018/1153

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI TODISTELUASETUKSEN MUUTTAMISESTA

1 Ehdotuksen tausta ja tavoite

Euroopan komissio on 31 päivänä toukokuuta 2018 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa annetun asetuksen (EY) N:o 1206/2001, jäljempänä *todisteluasetus*, muuttamisesta (COM(2018) 378 final). Ehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen ja erityisesti sen oikeudellista yhteistyötä yksityisoikeuden alalla koskevaan 81 artiklaan.

Samanaikaisesti ehdotuksen kanssa annettiin ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa annetun asetuksen (EY) N:o 1393/2007, jäljempänä *tiedoksiantoasetus*, muuttamisesta (COM(2018) 379 final).

Todisteluasetuksessa säädetään todisteiden vastaanottamisesta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa EU:n jäsenvaltioiden välillä. Todisteluasetuksen nojalla todistelupyynnön esittävän valtion tuomioistuin lähettää pyynnön suoraan vastaanottavan valtion toimivaltaiselle tuomioistuimelle.

Ehdotuksen tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa rajat ylittävää yhteistyötä todisteiden vastaanottamisessa digitalisaation ja nykyaikaisen teknologian käytön avulla. Ehdotuksen taustalla on komission digitaalisia sisämarkkinoita koskeva strategia (COM(2015) 192 final).

2 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Asiakirjojen toimittaminen sähköisesti

Todisteluasetuksen nykyisen 6 artiklan mukaan asetuksessa tarkoitetut pyynnöt ja ilmoitukset on toimitettava sellaista nopeinta mahdollista keinoa käyttäen, jonka pyynnön vastaanottava jäsenvaltio on ilmoittanut hyväksyvänsä. Ehdotuksen mukaan artiklaa muutettaisiin siten, että pyynnöt ja ilmoitukset olisi pääsääntöisesti toimitettava sähköisesti. Lähettäminen tapahtuisi hajautetun tietojärjestelmän avulla, joka liittäisi yhteen kansalliset tietojärjestelmät suojatun ja luotettavan viestintäinfrastruktuurin avulla. Asiakirjat voitaisiin toimittaa muulla pyynnön vastaanottavan jäsenvaltion hyväksymällä tavalla, jos asiakirjojen toimittaminen sähköisesti edellä mainitun tietojärjestelmän avulla ei ole mahdollista odottamattoman ja poikkeuksellisen tietojärjestelmäkatkoksen takia taikka muissa poikkeuksellisissa tapauksissa.

Suora todisteiden vastaanottaminen

Suoraa todisteiden vastaanottamista koskevaa 17 artiklaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että vastaanottaneen valtion katsottaisiin suostuneen suoraa todisteiden vastaanottamista koskevaan pyyntöön, jos pyynnön esittänyt valtio ei ole saanut vastausta pyyntöönsä 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 17 a artikla, joka koskisi suoraa todisteiden vastaanottamista videoneuvottelun avulla. Jos tuomioistuin ei pyydä toisen jäsenvaltion tuomioistuinta kuulemaan toisessa jäsenvaltiossa asuvaa todistajaa, asianosaista tai asiantuntijaa, pyynnön esittänyt tuomioistuin ottaisi ehdotetun artiklan 1 kohdan mukaan todisteen vastaan suoraan videoneuvottelun avulla, jos videoneuvottelulaitteisto olisi molempien tuomioistuinten käytettävissä ja pyynnön esittänyt tuomioistuin pitäisi sen käyttämistä asianmukaisena tapauksen olosuhteet huomioon ottaen.

Ehdotetun 17 a artiklan 2 kohdan mukaan suora todisteiden vastaanottaminen tapahtuisi tuomioistuimen tiloissa. Pyynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomainen voisi osoittaa tuomioistuimen osallistumaan videoneuvottelun avulla tapahtuvaan todisteiden vastaanottamiseen vastaanottavan valtion lain perusperiaatteiden kunnioittamisen turvaamiseksi. Pyynnön esittäneen tuomioistuimen pyynnöstä keskusviranomaisen olisi varmistettava, että kuultava henkilö tai tuomari saa tulkin apua.

Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 17 b artikla, jossa säädettäisiin diplomaattisten edustajien ja konsuliviranomaisten oikeudesta ottaa vastaan todistelua. Artiklan mukaan diplomaattiset edustajat ja konsuliviranomaiset voisivat ilman etukäteistä pyyntöä kuulla kansalaisiaan toisen jäsenvaltion alueella edustamassaan valtiossa vireillä olevaan oikeudenkäyntiin liittyen.

Muut säännökset

Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että sähköisen todisteen todistusarvoa ei saa evätä ainoastaan sen takia, että todiste on sähköisessä muodossa (18 a artikla).

3 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde toissijaisuusperiaatteeseen

Ehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen (SEUT) ja erityisesti sen 81 artiklaan.

Jäsenvaltioiden välisestä oikeudellisesta yhteistyöstä siviilioikeuden alalla säädetään SEUT 81 artiklassa. Artiklan 1 kohdan mukaan unioni kehittää oikeudellista yhteistyötä yksityisoikeudellisissa asioissa, joilla on rajat ylittäviä vaikutuksia. Yhteistyö perustuu tuomioistuinten päätösten ja muiden päätösten vastavuoroiseen tunnustamiseen.

Ehdotuksen oikeusperusta on asianmukainen ja ehdotus on toissijaisuusperiaatteen mukainen.

4 Ehdotuksen vaikutukset

4.1 Komission vaikutusarviointi

Ehdotukseen liittyy komission vaikutusarviointi (SWD(2018) 285 final) ja siitä tehty tiivistelmä (SWD(2018) 284 final).

Ehdotuksen tavoitteena on lisätä tehokkuutta sekä vähentää viivästymisiä ja kustannuksia rajat ylittävissä oikeudenkäynneissä, joissa todisteita otetaan vastaan jäsenvaltioiden välillä. Erityisesti sähköiset yhteydet ja videoneuvottelun käyttö tehostaisivat oikeudenkäyntejä. Ehdotus parantaisi oikeusvarmuutta ja oikeuden saatavuutta parantamalla asianosaisten prosessuaalisia oikeuksia.

Ehdotuksen mukaan viranomaisten välinen yhteydenpito todisteluasetuksen nojalla tapahtuisi jatkossa sähköisesti e-CODEX-sovellusten kautta. Myös samanaikaisesti annetussa tiedok-

siantoasetusta koskevassa ehdotuksessa ehdotetaan, että viranomaisten välinen yhteydenpito kyseisen asetuksen nojalla tapahtuisi jatkossa sähköisesti e-CODEX-sovellusten kautta. Rajat ylittävään sähköiseen asiointiin tarkoitettujen e-CODEX-sovellusten käyttöönottokustannukset koostuisivat asiointipalvelimen (connector) hankinnasta ja ylläpidosta sekä tietoliikennesovelluksen (gateway) käyttöönotosta ja ylläpidosta. Kyseessä on keskitetty e-CODEX-palvelu, joka olisi kaikkien tuomioistuinten käytössä. Euroopan komission arvion mukaan asiointipalvelimen hankintakulut olisivat noin 20 000 euroa. Tämän lisäksi koko e-CODEX-sovelluskokonaisuuden käyttöönoton, tuomioistuinten asianhallintajärjestelmään (AIPA) integroinnin ja testauksen kulut olisivat noin 100 000 euroa. Voidaan arvioida, että kahden erillisen instrumentin käyttöönotosta aiheutuu jonkin verran lisäkustannuksia, arviolta noin 10 000—20 000 euroa. Kustannukset tarkentuvat teknisen toteutuksen täsmentämisen myötä. Kokonaiskustannuksiin vaikuttaa myös se, että Suomi on osittain ottanut käyttöön tarvittavaa infrastruktuuria aiempien hankkeiden (iSupport-hanke ja e-Evidence-hanke) yhteydessä.

Ehdotuksesta aiheutuisi jäsenvaltioille myös kustannussäästöjä. Ehdotus vähentäisi postituskustannuksia sekä tehostaisi oikeudenkäyntejä ja vähentäisi hallinnollista taakkaa ja työvoimakustannuksia.

4.2 Vaikutukset Suomen kannalta

Voimassa oleva asetus mahdollistaa toisessa jäsenvaltiossa olevan todistajan kuulemisen videoneuvottelun avulla tai puhelimitse suoraan suomalaisen tuomioistuimen istunnossa, jos toinen jäsenvaltio siihen suostuu. Kuulemiseen sovelletaan tällöin Suomen lainsäädäntöä. Kansallisen lainsäädännön mukaan todistajaa voidaan kuulla videoyhteyden avulla tai puhelimitse (oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 52 §). Edellytyksenä ei ole, että kuuleminen tapahtuu tuomioistuimen tiloissa.

Ehdotuksen mukaan suora todisteiden vastaanottaminen tapahtuisi videoneuvottelun avulla pyynnön vastaanottaneen valtion tuomioistuimen tiloissa. Ehdotuksen perusteella on tulkinnanvaraista, olisiko suora todisteiden vastaanottaminen jatkossa mahdollista muulla tavalla tapahtuvan etäkuulemisen avulla.

Suomen kansallisessa lainsäädännössä lähtökohtana on vapaa todisteiden harkinta, jonka mukaan tuomioistuin voi todistusharkinnassa vapaasti määritellä esitetyn näytön todistusvoiman (oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §). Kansallisessa lainsäädännössä ei sen vuoksi ole säännöksiä sähköisen todisteen todistusarvosta.

5 Ahvenanmaan toimivalta

Lainkäyttöön liittyvä sääntely kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 23 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

6 Ehdotuksen kansallinen käsittely ja käsittely EU:ssa

Ehdotusta koskeva U-kirjelmäluonnos on käsitelty oikeudelliset kysymykset -jaoston (EU-35) kirjallisessa menettelyssä 28.6.—3.7.2018.

Asetusehdotuksen käsittely neuvoston siviilioikeustyöryhmässä alkanee lokakuussa 2018.

7 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää ehdotuksen tavoitteita kannatettavina. On tärkeää, että rajat ylittävää yhteistyötä todisteiden vastaanottamisessa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tehostetaan ja nopeutetaan digitalisaation ja uuden teknologian avulla. Valtioneuvosto kannattaa sähköisten välineiden käytön edistämistä viranomaisten välisessä yhteydenpidossa ja todisteiden vastaanottamisessa. Ehdotuksen tavoitteena on myös parantaa asianosaisten oikeusturvaa ja oikeussuojan saatavuutta.

Muutosehdotusten yksityiskohtia on vielä tarkasteltava ja huolehdittava siitä, että säännöksissä otetaan huomioon asianosaisten oikeusturvan vaatimukset. Neuvotteluissa on myös pyrittävä siihen, että säännökset ovat riittävän joustavia, jotta muutoksilla ei tarpeettomasti rajoiteta sellaisten toimivien menettelyjen käyttöä rajat ylittävässä todisteiden vastaanottamisessa, jotka nykyisen asetuksen mukaan ovat mahdollisia. Neuvottelujen aikana on arvioitava tarkemmin ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia.